

สำนวนสุภาษิต

นำเสนอเมื่อ : 27 มิ.ย. 2552

http://www.baanjomyut.com/10000sword/literary_style/index.html

<http://www.choosuwan.com/supasid/supasid.html> ค้นหาเพิ่มเติมได้ที่เวปนี้

๑. จี๊วควายจ้างม้า ตายแล้วเขาหนัง กระดุกมันยังเอาใจกันได้ จ่าลงสุด ปุ่มและไส้
คนยังเอาไปกินอิมตอง มนุษย์เขาตายสหายป็นอง ไผ่บหวงของอาลัย สุดแต่ดูตพัวะ ก็ยังขวางไกล กั๊วจิกเป็นภัย
ผีจิกหลอกได้

ความหมาย...วัวก็ตี ช้างก็ตี ม้าก็ตี ตายแล้วกระดุกเขาหนังของมันยังเอาไปทำประโยชน์ได้ แม้ที่สุด
กระเพาะไส้หรือเครื่องในของมัน ยังเอาทำอาหารกินได้ แต่มนุษย์เราตาย มีใครบางที่เป็นหวง
เก็บเอามากินมาไชบาง สุดท้ายก็เอาไปทิ้งเสียไกล ๆ ถ้าเก็บไว้ในบ้านก็กลัวจะเป็นภัยและผีหลอกได้

๒. หันเป็นมี อย่าไปใครได้ หันเป็นฮ้าย อย่าไปดูแลน

ความหมาย...เห็นเพื่อนมีอย่าอยากได้ของเขา เห็นเพื่อนยากไร้อย่าดูหมิ่นเหยียดหยาม

๓. หันว่ามีเงินแสนอย่าอวดอ้าง หันว่าได้ซีจ้างอย่าได้ลืมหิน

ความหมาย...หากมั่งมีเงินทองจำนวนมาก ๆ อย่าอวดว่าตัวมีใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย
และอย่าลืมหินความเป็นคนทุกขคนยากหรือคนไม่มีอันจะกินมากอน

๔. หันเป็นเตียวตืน อย่าได้ประมาท จ้างสี่ตืนยังฮู้พลาดตกขุม

ความหมาย...เห็นเพื่อนเดินเท้าอย่าได้ดูถูก ช้างสี่เท้ายังรู้พลาดตกบ่อตกหลุม

๕. หันคนซุมอย่าไปผ่อ หันเป็นต่ออย่าได้ไปกล้าย

ความหมาย...เห็นคนซุ่มนุ่กันอย่าได้ไปดู เพราะกลัวจะเกิดเรื่อง
ถ้าเห็นรังตอรังแตนอย่าแยงกรายเขาไปไกลเตียวมันดอยเอา

๖. มีลูกมีหลานอย่าไปถามฆ่า มีจ้างมีม้าย่าไปถามพัน

ความหมาย...อย่าเป็นคนใจคอโหดร้ายทารุณ

๗. ผัวเมียกันอย่าอู้หนเมื่อคำ อย่าไปปากด่วนจำแข็ง หื้อฮักแบ่งกันไผ่ห้อย เหมือนน้ำอันสุนตาล

ความหมาย...เป็นคู่ผัวตัวเมียกัน เวลาพูดเจรจากันในเวลากลางคืน
อย่าพูดกันเสียงดังมากนักคนอื่นจะรำคาญ ให้รักใคร่ปรองดองกันเอาไว้ ไม่งั้นเกิดความหวนน่า
เหมือนน้ำออยผสมน้ำตาล

๘. อย่าไปด่าหลานข้าชั้นข้า อย่าไปว่าหื้อเจ้าข้าและครุบา อย่าไปนินทาพ่อแม่ ทั้งเฒ่าแก่และลุงอาว

ความหมาย...อย่าดุด่าหรือสั่งสอนลูกหลานเวลาทานข้าวและเวลาจะนอนหลับ
เพราะจะทำให้คนที่ถูกด่าว่ากลาวนั้นกินไม่ได้นอนไม่หลับเพราะคิดมาก อย่าว่าวิพากษ์วิจารณ์เจ้านายและคนใช้
ตลอดจนถึงพระสงฆ์องค์เจ้า อย่างนินทาพ่อแม่และคนเฒ่าคนแก่ พี่ป้า น้าอา มันไม่ดีจะเป็นบาปติดตัว

๙. หื้อหันยาวดีกว่าสั้น หื้อมีนดากว่างผ่อตางไกล

ความหมาย...ให้หันยาวดีกว่าเห็นสั้น
คือเรื่องใดเกิดขึ้นกับตัวเราหรือหมู่คณะที่จะเป็นอันตรายทำให้แตกความสามัคคีกันก็อย่าเห็นดีด้วย ให้ลืมนดากว่าง ๆ
ดูหนทางหรือดูเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่าหลับตา คือ ไม่รับรู้เรื่องราวอะไร

๑๐. ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า มันจ้ำงต่ายกาถูกแต่ง มันจ้ำงแห้งแล้งเมื่อปายหลัง

ความหมาย...เรื่องราวที่มันเกิดขึ้นภายในหมู่บ้านหรือในบ้าน อย่าได้นำไปแจ้งให้คนอื่นฟัง
และเรื่องราวที่เกิดขึ้นข้างนอกหมู่บ้าน อย่าได้นำเอามาเผยแพร่ให้คนภายในบ้านได้รับทราบ มันไม่ดี
จะทำให้เกิดการทะเลาะ เกิดการวิวาทกัน จะตายทั้งสองฝ่ายทั้งลูกและแม่ และจะนำความเดือดร้อนมาภายหลัง

๑๑. อย่าตุ้มผ้าลายหื้อหมามันเห่า อย่าไปคันกำเกาเอามาเถียงกัน

ความหมาย...หมามันเห่าเห็นของลาย ๆ มันนี้กลัวเสื้อมันย้อมเห่า
อย่าคันกำเกาหรือเรื่องลงแล้วเอามาวิพากษ์วิจารณ์ ย่อมจะเกิดการทะเลาะถกเถียงกัน หมู่คณะจะแตกร้างกัน

๑๒. ของกินบ่มีก บ่จ้ำงขับจ้ำ ของกินบ่ล่ำ บ่จ้ำงกำป้อน

ความหมาย...ของกินที่ไม่ชอบ ไม่รู้จะบังคับข่มขืนและจะมาบอกให้กลืนมะพร้าวทั้งกลาก็เป็นไปไม่ได้
นั่นหมายความว่า เรื่องราวต่าง ๆ ที่เราไม่ชอบ ไม่รับรู้จะมาบังคับให้รับรู้ก็เหมือนกับให้เรากลืนมะพร้าวทั้งกลา
ทั้งเปลือก ย่อมเป็นไปไม่ได้

๑๓. เก็บผักผลไม้ บ่ดีเก็บไกล เก็บตมตัวคันไต่ ปอแก่งปอนึ่ง

ความหมาย...เราจะทำการงาน ทำมาค้าขาย อย่าให้เห็นห่างจากบ้านมากนัก
หรือว่าอย่าให้งานหนักจนเกินกำลัง จงทำแต่พอเหมาะพอควรกับพลังกำลัง เช่นเดียวกับการหาเก็บผักผลไม้
ก็ให้เก็บที่ใกล้บ้านหรือตามรั้วบ้านพอกินอิ่มก็ใช้ได้

๑๔. เป็นว่าเสีย ตั๋วว่าพระเจ้า บ่ดีเน้อป็น้อง

ความหมาย...ท่านเตือนว่าอย่าทำอย่างนั้นนะอย่าทำอย่างนั้นนะ เช่น อย่าริเที่ยวสาธอน
ระวังโรคเอดส์เราก็อ้วมันเรื่องเล็ก (อย่าอวดเก่ง) ท่านองที่ว่าเห็นกงจักรเป็นดอกบัว นั่นเอง

๑๕. คนแฮมมนุษย์ อย่าไปหัวแข็ง หือร่าเปิดแยง ตามธรรมชาติพระเจ้า

ความหมาย...เราเป็นมนุษย์เชื่อว่าผู้มีจิตใจสูงย่อมมีความรู้สึกนึกคิด อย่าทำเป็นคนหัวแข็งต่อต้านว่ายาก สอนยากให้พิจารณาดูให้ละเอียดตามธรรมะคำสั่งสอน ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๑๖. อย่าเร่งร่อย่ายาน ป่านกลางเนื้อเจ้า อย่าได้มัวเมาต่ำช้า

ความหมาย...การกระทำอะไรสักอย่างหนึ่งอย่าได้ตั้งจนเกินไปและอย่าให้หย่อนยานจนเกินไป ทำให้พอดีหรือพอปานกลางเหมือนกับสายพิณ ถ้าหย่อนเกินไป ดัดฟังก็ไม่ไพเราะ ถ้าตั้งเกินไปดัดฟังเสียงไพเราะ แต่อาจขาดง่าย ฉะนั้น จึงดัดแต่เพียงพอดี ดัดฟังเท่าไรก็ไม่เบื่อ แถมทนทานอีกต่างหาก

๑๗. เลี้ยงหมาหวังไว้กินลูก เลี้ยงลูกหวังไว้กินแสง ปลุกเต้าปลุกแต่งหวังไว้กินหน่วย

ความหมาย...เราทำการอะไรไว้ก็ย่อมหวังผลตอบแทนเป็นธรรมดา เหมือนเลี้ยงหมาไว้ให้มันแทะกระดูกวัวกระดูกควาย เลี้ยงลูกก็หวังไว้ให้ช่วยแรงงาน เหมือนเราปลุกแต่งหวังกินลูกกินผลของมันฉันใด คนเราทำอะไรก็ต้องหวังผลเช่นนั้น

๑๘. เบ้งบีเจ็บต้อง เบ้งน้องเจ็บใจ เบ้งป่าเบ้งอาไฟบได้

ความหมาย...ออกปากฟุ้งฟี่ก็อ้างว่าปวดท้อง ขอพี่น้องก็อ้างว่าปวดหัว ฟุ้งน้ำฟุ้งอาฟุ้งใครไม่ได้ หลักศาสนาว่าให้ฟังตัวเอง (อัตตาหิ อัตตะโน นาโถ)

๑๙. กำกิดดี เหล็กจีย่อมเป็นพราโต กำกิดโล่ พราโตย่อมเป็นเหล็กจี

ความหมาย...ความคิดดี มีความฉลาดสามารถเอาส่วนซึ่งเป็นของเล็กทำให้เป็นมีดีใช้ได้ การได้ แต่ถ้าความคิดไม่ดี ขาดความฉลาด ก็จะทำให้มีดีอีโต กลายเป็นส่วนเล็ก ๆ คือเสื่อมลงนั่นเอง แต่คนฉลาดนักปราชญ์ท่านกล่าวไว้มั่นตายตัวเดียว สามารถสร้างฐานะให้เป็นเศรษฐีได้ เพราะรู้ในกรรมวิธี

๒๐. ต่ายูหน้า ผ่อนับหัน

ความหมาย...เรื่องของคนอื่นหรือความบกพร่องของคนอื่นนั้น เรามองเห็นได้ชัด แต่เรื่องของตน หรือความบกพร่องของตนแล้วย่อมจะมองไม่เห็น เขาทำนองที่ว่า โทษคนอื่นแลเห็นเป็นภูเขา โทษของเราแลไม่เห็นเทาเสนาชน

๒๑. อย่าหายใจฮวมฮุดตั้งเป็น

ความหมาย...การจะทำอะไรสักอย่างอย่าหวังพึ่งแต่คนอื่นอยู่ร่ำไป เพราะบางครั้งก็พึ่งได้บางครั้งก็พึ่งไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราพึ่งตัวของเราดีกว่า (อัตตาหิ อัตตะโน นาโถ)

๒๒. จิกปีกไหนก็ป้อ จ้อหว่าไหนก็ควัก

ความหมาย...คนที่มั่งมีศรีสุข ไม่อดไม่ยากไม่เดือดร้อน การจะทำอะไรก็เป็นที่ไปหมด และก็ยังมิเพิ่มทวีคุณ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะกรรมเก่าที่ทำไว้ได้มาอุดหนุน ที่ว่าจ้อหว่าไหนก็ควักนั้นก็หมายความว่า คนที่ไม่มี ก็ไม่มีอะไรเอาเสียเลย จะทำอะไรก็มีอันเป็นไปรอยแปด พันประการ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะกรรมเก่าไม่มาอุดหนุน แถมคอยซ้ำเติมอีกต่างหาก

๒๓. เอาคนอื่นเป็นดีไปต่างหน้า ละป้อแม่ไว้เป็นหย่อมหญ้าอยู่ต่างหลัง

ความหมาย...คนบางคนนั้นไปได้ดิบได้ดี หรือไปเป็นคนมีทรัพย์สินสมบัติบริหารเจริญรุ่งเรืองไปพลอย
แต่ว่าละทิ้งพ่อแม่ให้ได้รับความทุกข์ยากลำบากอยู่ทางหลังไม่เหลียวดูแลพ่อแม่เป็นอกตัญญูไม่รู้คุณของพ่อแม่

๒๔. ไม่เท่าคนเฒ่า ยังดีกว่าลูกตาเนรคุณ

ความหมาย...ลูกหลานเรานั้นร้ายกว่าสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น ยังสู้ไม้เท้าของคนแก่ไม่ได้
เพราะไม้เท้ามันฟังกันทกม หรืออันตรายต่าง ๆ ได้ เช่น กันหมาดูจะทำร้าย ลูกหลานบางคนเป็นอย่างนี้จริง ๆ

๒๕. เสียมบ่คม ไส่ด้ามหนัก ๆ ความฐ่บ่หนัก หื้อหมั่นอำหมั่นเขียน

ความหมาย...สิ่งของอะไรก็แล้ว เมื่อว่ามีคมดีแล้วหรือไม่ค่อยมีเท่าไร ก็ต้องพยายามฝนหรือลับบ่อย ๆ
ดังนั้น การทำงานจะให้เกิดความชำนาญแล้ว ก็ต้องทำบ่อย ๆ
เหมือนกับคนที่ไม่มีความรู้ก็ต้องพยายามศึกษาหาความรู้ อยาามัวแต่ชี้แจงชี้คร้านไม่สนใจ และมักอ้างว่าหนานัก
รอนัก หิวนัก อดอยากนี่เป็นตน ย่อมจะไม่ประสบความสำเร็จ

สุภาสิต คือ คำพูดที่ถือเป็นคติ มีความลึกซึ้ง ใช้สั่งสอน ถือเป็นการวางแนวและแสดงค่านิยมของมนุษย์มาแต่โบราณกาล เช่น สุภาสิตสอนหญิง สุภาสิตพระร่วง ก็มีข้อความสั่งสอนที่แสดงค่านิยมของสมัยนั้น ๆ ไว้อย่างชัดเจน ตลอดจนพุทธภาษิตคำสั่งสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา เช่น

IF YOU LOVE A COW, TIM IT UP; IF YOU LOVE YOUR CHILD, BEAT HIM
[SPARE THE ROD, SPOIL THE CHILD]

ความหมาย
รักสิ่งใดก็ต้องระวังสิ่งนั้นให้ดี อย่าปล่อยตามใจ มิฉะนั้นจะต้องเสียใจภายหลัง
, ธรรมเนียมปฏิบัติ
บิดามารดาพึงปฏิบัติบุตรธิดาตรงกับข้อที่ว่า "ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว"
หน้าที่ของบิดามารดาพึงปฏิบัติตอบุตรธิดา ๕ ประการ ได้แก่
๑. ห้ามไม่ให้ทำชั่ว ๒. ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓. ให้ศึกษาศิลปวิทยา ๔. หาสามีภรรยาที่สมควรให้ ๕.
มอบทรัพย์ให้ในเวลาที่เหมาะสม

ข้อมูล : หนังสือธรรมมิติใหม่ ของ ทยาบันโน ภาพประกอบ : พุทธิพงษ์ พากเพียร

"รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี (สุภาษิต)

"บุคคลย่อมล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร" (พุทธศาสนาสุภาษิต)

คำพังเพย เป็นคำเปรียบเทียบกับเรื่องต่าง ๆ เพื่อใช้ติชม ซึ่งสะท้อนถึงความคิด ความเชื่อถือ และค่านิยม อันเป็นลักษณะของคนไทย เช่น ค่านิยมในการยกย่องผู้มีอาวุโส เคารพครูบาอาจารย์ และนิยมความสุภาพอ่อนโยน เช่น

"พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง"

หมายความว่า พูดไปไม่มีประโยชน์นิ่งเสียดีกว่า

สำนวน คือ ถ้อยคำที่เรียบเรียงขึ้นโดยมีความหมายพิเศษ ไม่ตรงกับความหมายที่ใช้ตามปกติ ทั้งนี้อาจจะเป็นคำที่มีความหมายโดยนัย หรือความหมายในเชิงเปรียบเทียบ เป็นลักษณะคำพูดที่รวมใจความยาว ๆ ให้กะทัดรัด บางสำนวนอาจหมายถึงสุภาษิตและคำพังเพยด้วย เช่น

"ป้ามาลิ้รู้ตีนลิกหนางของคุณนายสุรียห์หมด"

หมายความว่า รู้ความเป็นมาอย่างละเอียด

http://www.baanjomyut.com/10000sword/literary_style/index.html

<http://www.choosuwan.com/supasid/supasid.html>